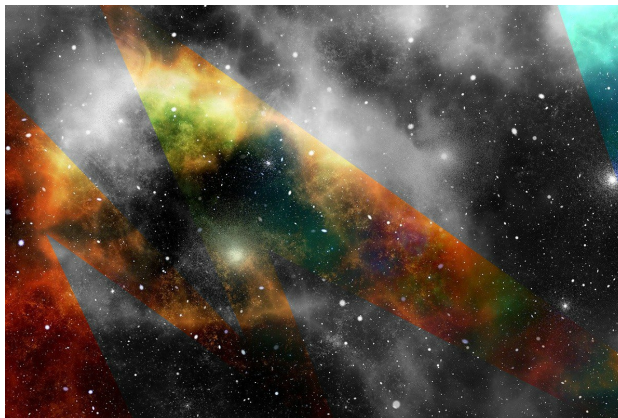

Les preguntes inspirades (i exhalades) de Ted Chiang

LLIBRES NARRATIVA / 15 SETEMBRE, 2020

La ciència-ficció és una literatura de preguntes. No és casualitat que un dels sinònims més habituals per referir-s'hi sigui «literatura especulativa», perquè això és el que fa: especula, reinterpreta, reflexiona, es fa preguntes sobre el món que l'envolta —malgrat que estigui ambientada cent mil anys al futur. Els autors més reeixits de la ciència-ficció no són només els que ha sabut plantejar millor les seues preguntes, sinó que els han aconseguit que els lectors se'n qüestionin de noves. És això el que fa Ted Chiang a *Exhalació* (Mai Més, 2020, magistralment traduït per Ferran Ràfols), com molt bé observa Joyce Carol Oates: «Chiang's stories can strike us as riddles, concerned with asking rather than with answering difficult questions». Preguntes difícils, sí, molt difícils, i no pas noves; però això no vol dir que no s'hagin de plantejar. Perquè és amb aquestes preguntes que Chiang demostra amb escreix no només la seua erudició, sinó també l'original perspectiva amb la qual els seus contes de ciència-ficció permeten abordar els grans temes de la literatura universal.

Existeix el lliure albir?

Una part important de les històries sobre viatges en el temps plantegen les múltiples paradoxes que tindria canviar el passat sobre el nostre present immediat. Són una perfecta metàfora de les conseqüències en les nostres vides que tenen les decisions que prenem. Però com serien els viatges en el temps si no existís el lliure albir? Això és el que planteja Chiang a «El mercader i la Porta de l'Alquimista», el relat que estrena el recull. Al més pur estil moralitzant i metaliterari de *Les mil i una nits*, seguim la narració del mercader Fuwaad sobre un portal temporal d'un alquimista que coneix en un mercat de Bagdad, el qual al seu torn li narra les històries d'altres usuaris del portal. Aquestes històries convergiran amb la narració del mercader Fuwaad, que fracassarà en intentar canviar un passat que el turmentava de feia anys: la mort accidental de la seua esposa. Serà aleshores quan el mateix narrador arribarà a la conclusió que el lliure albir no existeix. Malgrat la impotència que això suposa, Chiang adopta una perspectiva optimista: «Res no esborra el passat. El penediment, l'expiació i el perdó existeixen. És l'únic que existeix, però en tenim prou amb això» (p. 40). Una conclusió que enllaça amb el conte «El que s'espera de nosaltres», en què una andròmina aparentment intrascendent com el Predictor —una mena de llum de LED que s'encén just un segon abans que en premis el botó— provoca una allau de depressions i suïcidis precisament per la constatació que el lliure albir no existeix. El mateix narrador, un home del futur que ens avisa del perill del Predictor, recomana ignorar que el nostre futur està predeterminat i que continuem amb les nostres vides com si res. En un principi, aquesta idea pot provocar rebuig perquè ens sembla impossible, però després ens venen a la ment les imatges de totes les coses que hem fet al llarg de la nostra vida no per pròpia voluntat sinó per pressió social o pura inèrcia, i tot plegat no ens sembla tan esbojarrat.

Tanmateix, la cirereta del pastís que clarifica les reflexions de Chiang arriba amb «L'angoixa és el vertigen de la llibertat». Es tracta d'un conte sobre un aparell que quan l'engegues, permet la comunicació amb diferents jo de presents alternatius, que sovint tenen una vida diferent per haver pres altres decisions vitals. En aparença, pot semblar un conte amb una conclusió antagònica als altres dos anteriors, perquè aquest jo alternatiu hauria de confirmar l'existència del lliure albir. Però a mesura que avança el relat, anem descobrint que les vides d'aquests jo alternatius, malgrat diferir en els detalls, no són tan diferents, perquè el factor de la mateixa personalitat limita les nostres tries: «[L]es accions són coherents amb el caràcter. Hi pot haver més d'una acció que s'adiu al teu caràcter, perquè el teu comportament pot variar en funció dels humors, però sempre hi ha moltes més coses que no fan gens per tu. Si sempre t'han agradat els animals, no hi ha cap branca en què clavis una puntada a un gosset només perquè t'ha bordat» (pp. 307-308). En conseqüència, Chiang sí que creu que tenim una certa llibertat de decisió, però el lliure albir complet és impossible que existeixi perquè els factors circumstancials i de caràcter són determinants a l'hora de prendre decisions transcendents.

Què ens fa humans?

Al conte «Exhalació», un anatomista d'una civilització d'autòmats gairebé immortals que s'han d'anar canviant els pulmons cada dia i que estan reclosos en una cúpula indestructible decideix fer-se una vivisecció a ell mateix per descobrir els secrets del funcionament del seu cervell. Aquest afany d'autodescobriment és l'allegoria perfecta de la intel·ligència humana que, davant la reclusió del seu propi cos i la certesa de l'arribada de la mort, vol buscar respostes en el coneixement d'un mateix o en els misteris d'allò que hi ha més enllà del seu abast —com fa l'autòmat científic davant la incertesa sobre què hi ha més enllà del seu món tancat i la constatació que el seu temps és limitat.

Però «Exhalació» no és l'únic conte en què Chiang fa servir un ésser artificial per intentar desentranyar els misteris d'allò que ens fa humans. Amb els digients —unes intel·ligències artificials que exerceixen d'animals de companyia virtuals— d'«El cicle de vida dels objectes de software», ens adonem que per emular la intel·ligència humana no n'hi ha prou amb l'acumulació massiva de dades, sinó que es precisa també una cosa més prosaica: l'experiència. Els digients dels quals s'ha tingut cura durant vint anys —sense resetejar-los quan feien o veien alguna cosa que disgustava el seu propietari— demostren tenir una empatia i una intel·ligència emocional molt superior a qualsevol altra intel·ligència artificial. És precisament això el que ens fa humans? Una intel·ligència instintiva combinada amb tota la sèrie d'experiències viscudes, tant els errors com els encerts, els afectes i els rebutjos?

Quin paper té la tecnologia en la humanitat?

Un nen criat per «La mainadera automàtica patentada Dacey», un cop la separen de la seua mainadera, es veu incapaç de relacionar-se amb els altres éssers humans i deixa de créixer al ritme que ho hauria de fer un nen de la seua edat. Com que el robot ha estat l'únic ésser que l'havia criat, perquè el seu pare no li va concedir cap mena d'afecte, la criatura s'havia adaptat de tal manera al giny artificial que no coneixia cap altra realitat. És una exageració que reflecteix la capacitat de l'ésser humà d'adaptar-se al seu entorn i anar evolucionant com a societat per mitjà dels avenços tecnològics. Una idea que es veu molt clara al conte «La veritat dels fets, la veritat del sentiment», en què contemplem el paral·lisme entre l'aprenentatge de l'escriptura d'un membre d'una tribu aborigen analfabeta i la invenció d'un algoritme revolucionari, el Remem, que enregistra totes les experiències dels éssers humans i permet revisar-les al moment, cosa que fa que la memòria deixi de ser necessària. A mesura que avança el relat, assistim a l'evolució psicològica dels protagonistes que acaben canviant completament la seua forma de vida i perspectiva, un cop superen les reticències davant del nou invent. És impossible no fer la comparativa amb l'arribada de les xarxes socials i els telèfons mòbils, que en poc temps han capgirat la nostra manera de relacionar-nos amb el nostre entorn i el món, i que ha derivat en la societat de la immediatesa en la qual ens veiem immersos.

Déu existeix?

El gran interrogant que generacions i generacions senceres han intentat respondre sense èxit durant segles. Gran part de la història de la literatura i la filosofia s'han edificat a partir d'aquesta pregunta. La ciència-ficció mateixa s'ho ha plantejat en múltiples perspectives. Una de les més interessants és segurament l'Arthur C. Clarke, amb contes com «The Star», en què la fe d'un científic jesuïta trontolla en descobrir que una supernova que va aniquilar una civilització pròspera i intel·ligent és en realitat l'estrella de Betlem. El conte «Ömfal» segueix molt l'estela clarkiana. En aquest cas, seguim els precés d'una científica creient en un món alternatiu en què es pot demostrar l'existència del creacionisme i determinar l'edat exacta del planeta gràcies als anells dels arbres, la descoberta de cranis sense sutura i de mòmies sense melic. Tanmateix, tota aquesta manifestació de l'existència de Déu se'n va en orris quan també s'acaba demostrant que la Terra no és el centre de l'univers. Chiang, malgrat compartir les mateixes tesis agnòstiques, va molt més enllà que Clarke i planteja un qüestionament de les mateixes bases de la fe jugant amb els mites bíblics des d'una perspectiva científica ucronica i de la mateixa certesa que, si Déu existeix, la humanitat ha de ser totalment intranscendent en el pla diví.

L'èsser humà és l'única criatura intel·ligent de l'univers?

I com en la divinitat, també al cel busquem l'esperança de no estar sols en l'univers, de no ser l'única criatura intel·ligent i autoconscient. Una recerca d'intel·ligència extraterrestre que obsessiona tant la humanitat d'«El gran silenci», que descuida l'única altra criatura intel·ligent del planeta fins al punt de l'extinció: el lloro. Una cosa semblant experimenta l'autòmat d'«Exhalació», que dirigeix una carta als possibles éssers intel·ligents que aconseguixin traspasar els murs en què estan reclosos, perquè així, quan la seua societat hagi desaparegut, encara quedi algun record d'ells. Són contes que, a banda dels missatges ecologistes i de presa de consciència del nostre entorn, ens interpeilen com a éssers humans i ens posen al mirall de les nostres dèries, que ens porten a obsedir-nos amb els fets transcendents com la recerca de vida intel·ligent extraterrestre i oblidar-nos de la realitat terrenal. Una obsessió que al final forma part de la naturalesa humana, de la voluntat de transcendir l'èsser propi i formar part del record col·lectiu, ja sigui d'aquest planeta o de l'altra punta de la galàxia.

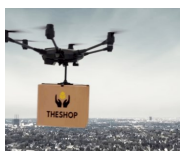
ETIQUETES: ARTHUR C. CLARKE | CIÈNCIA-FICCIÓ | EXHALACIÓ | JOYCE CAROL OATES | MAI MÉS | TECNOLOGIA | TED CHIANG

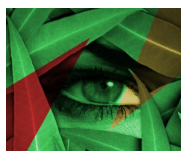
EDGAR COTES | ÚLTIMES PUBLICACIONS

Edgar Cotes (Balaguer, 1997). Graduat en Traducció i Interpretació i estudiant del màster d'Estudis Avançats de Llengua i Literatura Catalanes. És traductor, corrector i editor de subtítols a TV3. Com a autor, ha publicat el llibre de microcontes *Els híbrids minvats* (Edicions SECC, 2017) i els seus contes han aparegut en diverses antologies. Expert en gèneres fantàstics i membre de la Societat Catalana de Ciència-Ficció i Fantasia.

Articles relacionats

Vibradors, dofins i riures enllaunats

Per una lectura parapandèmica de l'Any de la Plaga

Una de dracs sense princeses ni cavallers

Llibres
Cultura
Nosaltres
Contacte

© LA LECTORA
holag@lalectora.cat

Política de privacitat
Copyleft